

ALLT OM
Historia

 SAGA
EGMONT

**HISTORIENS
STÖRSTA GÅTOR**

ALLT OM
Historia

 SAGA
EGMONT

**HISTORIENS
STÖRSTA GÅTOR**

Allt om Historia

Historiens största gåtor

SAGA Egmont

Historiens största gåtor

Copyright © 2020 Allt om Historia och SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726382068

1. E-boksutgåva, 2020

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt med författaren.

Historiens största gåtor

Djupt inne i Centralamerikas regnskog ligger flera tusen ruiner dolda under den täta växtligheten. De är spår efter mayafolkets civilisation, som i nästan fyra årtusenden existerade i vår tids Mexiko. Där byggde kungar upp samhällen med flera miljoner invånare. Där utvecklade vetenskapsmän avancerade matematiska kalendrar. Och där byggde en armé av slavar pyramider så stora att de överträffade till och med egyptiernas. I ett slag försvann dock mayafolket från sina städer, och civilisationen glömdes bort. Ingen vet varför, och 500 år efter kulturens kollaps jagar arkeologer, skriftforskare och historiker fortfarande sanningen om mayas plötsliga undergång. Gåtan bakom det centralamerikanska folkets öde är bara en av många som forskarna ännu inte har kunnat lösa, för även om modern forskning hela tiden ger oss nya kunskaper är historien full av myter, människor och monument, som ger upphov till fler frågor än svar.

1. Egyptens pojkkung

Det gyllene ansiktet på Tutankhamuns dödsmask är ett av historiens mest kända. Bakom masken döljer sig den otroliga berättelsen om en ung kung, som kröntes som nioåring, flyttade imperiets huvudstad och ändrade egyptiernas religion, innan han vid blott 19 års ålder dog. Tutankhamuns grav, försvunnen i årtusenden, innehöll ovärderliga rikedomar och gav upphov till otaliga frågor. På senare år har modern teknik avslöjat avgörande nya rön om pojkkungen Tutankhamun, som tycks ha varit halt och som gifte sig med sin halvsyster.

Barnkungen Tutankhamun regerade ett gigantiskt egyptiskt imperium, som sträckte sig flera tusen kilometer från vår tids Sudan åt nordost längs Medelhavet till floden Eufrat i Syrien.

När Tutankhamun avled endast 19 år gammal, lät prästerna fylla hans grav med guld och konstföremål – de praktfullaste som egyptologerna någonsin har hittat. Graven är den mest välbevarade egyptiska kungagrav som hittats och innehöll mer än 5000 sirligt dekorerade föremål av guld, alabaster, ädelstenar och fina träslag. Det är en skatt som sand och sten lyckades hålla nästan dold för plundrare i mer än tre årtusenden.

Att de många konstskatterna över huvud taget kom upp ur det tusenåriga mörkret och in på världens museer beror

mer än på någon annan på den outtröttlige brittiske arkeologen Howard Carter. Han fortsatte att gräva, där andra arkeologer för länge sedan hade gett upp hoppet om att hitta fler kvarlåtenskaper från de gamla egyptierna. Inte minst hoppades han hitta fram till graven efter en mystisk farao vid namn Tutankhamun.

POJKE HITTAR GRAVENS PORT

Namnet Tutankhamun dök upp första gången 1909, när amerikanen Theodore Davies hade ensamrätt på att gräva ut Konungarnas dal. Här på Nilens västra strand nära forntidens Thebe lät Egyptens faraoner under nästan 500 år gravsätta sig i ett mäktigt komplex av gravar, gravkammare och oförutsägbara, underjordiska gångsystem. Härskarna hoppades att den otillgängliga dalen skulle kunna dölja de ofattbara skatter som de fick med sig på resan till underjorden.

I dalen fann Davies år 1909 en nästan tom underjordisk kammare med en liten samling krukor, linne och liknande balsameringsutrustning, som bar det dittills okända kunganamnet Tutankhamun. Amerikanen drog genast slutsatsen att han hade hittat en plundrad grav efter en obetydlig barnfaraos vid namn Tutankhamun, och konstaterade strax därpå att hela dalen var färdigutgrävd.

Howard Carter var däremot av en helt annan uppfattning. Han var övertygad om att den underjordiska kammare som Davies stött på var för liten för att vara en kungagrav. Tutankhamuns riktiga grav måste därför finnas någonstans i Konungarnas dal och bara vänta på att bli upptäckt.

Davies dog 1914, men på grund av första världskriget fick Carter vänta till 1917, innan han kunde sätt igång att

gräva. Vid det laget var det sju år sedan någon hittat en grav i Konungarnas dal.

Carters enkla, men resurskrävande plan gick ut på att gräva i all lös jord i hela dalen för att hitta ingången till Tutankhamuns grav. Mer än 100 man beväpnade med spadar, hackor och små sopkvastar arbetade sig de följande åren minutiöst genom Konungarnas dal. Det gigantiska grävarbetet finansierades av den stenrike brittiske earlen George Herbert Carnarvon – en passionerad amatörarkeolog och Howard Carters personlige välgörare under åtskilliga års arkeologiska äventyr.

År 1922 var Lord Carnarvon efter flera års fruktlösa undersökningar nära att mista modet. Då skedde dock ett genombrott – en pojke som arbetade vid utgrävningarna fick syn på ett litet trappsteg, medan han skulle ställa ifrån sig en vas. Arbetarna började gräva på platsen och fann snabbt början på en nedåtgående trappa och krönet på en dörr. Enligt egyptisk sed var dörren förseglad, och förseglingen pryddes av en mängd kungliga sigill – till synes obrutna. Carter såg meddetsamma att sigillen härrörde från den period under vilken Tutankhamun regerade, och sände genast bud efter Lord Carnarvon.

”Till slut”, skrev Carter. ”Har gjort ett fantastiskt fynd i dalen. En storslagen grav med intakta sigill. Har täckt över den tills ni anländer. Grattis. Carter”.

RUMMET GLITTRADE AV GULD

Den 23 november 1922 anlände Lord Carnarvon till Konungarnas dal, och utgrävningarna satte genast igång. Så snart dörren vid slutet av trappan var helt utgrävd, stod det klart att graven verkligen var Tutankhamuns. Kungens namn var tydligt präglad i flera av sigillen nederst på

dörren. Dessvärre avslöjade utgrävningen även att dörren visade tydliga tecken på att gravplundrare varit på besök.

Ängsliga bröt engelsmännen upp gravdörren. Bakom den fann de en sluttande gång fylld med sten och grus, som det tog flera dagar att tömma.

Först på eftermiddagen den 26 november var gången tömd. I dess ände fanns ytterligare en dörr, som Carter och Carnarvon nu gjorde sig klara att öppna.

Carter slog upp ett litet hål i dörren och stack in ett stearinljus.

”Vad kan du se? Kan du se något?” frågade den nyfikne Lord Carnarvon.

”Ja. Fantastiska saker”, löd svaret.

Bakom dörren väntade den mest otroliga syn som någon egyptolog någonsin hade sett. Visserligen hade gravplundrare varit på besök för länge sedan, men de hade inte fått med sig så mycket. I sina memoarer beskrev Carter senare det ögonblick då han första gången såg in i rummet:

”Först såg jag inget. Den varma luft som slapp ut från skattkammaren fick lågan på mitt ljus att dansa. Men långsamt vände mina ögon sig vid mörkret. Rummets detaljer trängde långsamt fram ur dimman. Märkliga djur, statyer och guld. Överallt ett skimmer av guld”.

Carter och Carnarvon vidgade hålet och smög in i skattkammaren. Mållösa gick de runt mellan skatter, guldmöbler och allehanda föremål som hade stått fullkomligt orörda i flera tusen år.

Tutankhamuns mumie syntes ingenstans, men under nästa dags utforskningar blev det klart att den måste befinna sig bakom en förseglad dörr, som dök upp bakom gravgodset innerst i kammaren.

Egentligen skulle Carter och Carnarvon vänta på de egyptiska myndigheterna till den 29 november, innan de

kunde bryta upp dörren, men Carter kunde inte tygla sin nyfikenhet. Redan på kvällen den 28 november var britterna på nytt nere i Tutankhamuns skattkammare.

Carter högg upp ett hål längst ned i den förseglade dörren och trängde sig igenom följd av Carnarvon. I rummet fann de båda britterna vad ingen arkeolog längre trodde var möjligt: en gigantisk gyllene sarkofag, som fyllde nästan hela rummet. Carter och Carnarvon hade gjort det. De hade hittat den första intakta sarkofagen med kista och mumie i Konungarnas dal. De hade hittat den försvunne Tutankhamun.

MUMIENS FÖRBANNELSE

Nyheten spreds över världen, men Lord Carnarvon hann bara sola sig i sin nyvunna berömmelse mycket kort tid. Fem månader efter fyndet av Tutankhamuns grav dog den förmögne aristokraten av blodförgiftning på ett hotell i Kairo. Skrönor om en uråldrig förbannelse, som skulle drabba dem som vågade bryta de gamla faraonernas gravfrid, hade existerat under lång tid, och Carnarvons död tolkades genast som ett konkret exempel på "mumiens förbannelse".

En rad oförklarliga händelser, som inträffade de följande åren, gav ytterligare näring åt spekulationerna. Flera av händelserna berörde Howard Carters vän Sir Bruce Ingham, som Carter enligt uppgift gav ett av de många föremålen från Tutankhamuns grav. Kort efter att Ingham hade tagit emot gåvan brann hans hus ned - och när han byggde upp det igen, blev det strax därpå översvämmat.

En senare genomgång av de 58 personer som var närvarande, när Tutankhamuns grav och sarkofag öppnades, har dock visat att endast åtta var döda tolv år

senare. Howard Carter dog av lymfcancer först 17 år efter fyndet vid 64 års ålder.

TOG ÖVER FRÅN KÄTTARKUNGEN

Arkeologer och historiker har sedan fyndet av Tutankhamuns grav kämpat för att förstå barnkungens liv och inte minst hans död, som än i dag omgärdas av mystik.

Tutankhamun föddes år 1343 före Kristus och besteg tronen knappt tio år senare. Även om egyptologerna visste att han tillhörde den 18:e dynastin, var det länge oklart vilka hans föräldrar var, och hur han kom till makten.

Gossekungens företrädare på tronen var den revolutionäre faraon Akhenaton, som gjorde uppror mot de mäktiga prästerna i Thebe, förkastade egyptiernas gamla gudar och flyttade rikets huvudstad 30 mil norrut längs Nilen till sin nyuppförda praktstad Amarna. Där skulle den nye solguden Aton tillbes som Egyptens nya, viktigaste gud. Akhenaton antog därför sitt namn, som betyder "den som är till nytta för Aton". Enbart Akhenaton och hans drottning, Nefertiti, var värdiga att tillbedja solguden - alla andra skulle tillbedja Akhenaton och Nefertiti.

Akhenatons försök att byta religion togs inte emot väl, varken bland vanliga egyptier eller hos prästerna i Thebe. Kät- tarkungens styre slutade i kaos. Efter hans död regerade två faraoner under kort tid åt gången - den första möjligen drottning Nefertiti, den andra en mystisk farao vid namn Smenkhare, som arkeologerna vet i det närmaste inget om. När lugnet sänkte sig över hovet igen, satt en pojke på inte mer än nio år på tronen. Hans namn var Tutankhaton - "Atons levande avbild".

Under de följande två åren flyttade huvudstaden tillbaka till Thebe, de gamla gudarna installerades igen, och faraon ändrade sitt namn till Tutankhamun - för att hedra den

gamle guden Amun, som hade varit Egyptens viktigaste gudom före Akhenatons misslyckade religionsrevolt.

ÄRVDE ETT RIKE I OORDNING

Tutankhamun ärvde ett rike plågat av religiös oro efter företrädarens försök att göra upp med den gamla religionen. För att hjälpa sig att regera hade den unge kungen en rad mäktiga rådgivare - först och främst arméchefen Horemheb och storvisiren Eje, som stod hovet mycket nära och som agerat rådgivare åt faraonerna sedan Akhenatons företrädare, den mäktige Amenhotep III.

Arkeologiska fynd av mer än 380 lertavlor i Amarna berättar om det rike som den då blott nioårige Tutankhamun och hans mäktiga hov ärvde år 1333 före Kristus. De egyptiska vasallstaterna Kanaan, Syrien och Sumer hade i årtal konstant försökt få pengar från Egypten i utbyte mot lojalitet, medan farao Akhenaton omväxlande hade betalat och hotat med krig, om inte vasallstaterna gjorde vad Egypten förväntade sig av dem. Längre mot nordost hotade ärkefienderna hettiterna, som levde i vår tids Turkiet.

Flera av lertavlorna indikerar att Akhenaton inte var någon större diplomat. Åtskilliga ambassadörer skrev hem att respekten för dem hade börjat avta i de städer där de var stationerade. Tavlorna skapar bilden av ett Egypten som var på väg att mista greppet om de riken som tidigare faraoner lagt under sig.

I detta storpolitiska kaos växte Tutankhamun sig större och gifte sig med den några år äldre Ankhesenamun. I Tutankhamuns grav har man hittat bilder som indikerar att paret hade ett nära och kärleksfullt förhållande. Hon ger honom blommor och är vid hans sida, när han är på lejonjakt. Kärleken bar dock aldrig frukt: Tutankhamun dog

plötsligt vid bara 19 års ålder utan några arvingar. I hans grav fann forskarna bara mumierna av två dödfödda flickor.

Då kvarstår bilden av en farao, som övertog makten i ung ålder och på några år återetablerade den gamla ordningen, bara för att dö en tidig död och försvinna ut i glömskan i mer än 3000 år.

RÖNTGEN TYDDE PÅ MORD

Omständigheterna omkring pojkkungens död är fortfarande ett av det gamla Egyptens största mysterier.

År 1968 visade en röntgenfotografering av den unge kungens kranium att den mumifierade regenten hade ett stort hål i nacken – som om han hade fått ett mycket kraftigt slag. Inget tydde på att kungen kunde ha sårats i strid, och plötsligt förvandlades Tutankhamuns tidiga död till en av världens äldsta mordgåtor.

Egyptologen Bob Brier lanserade en teori om att storvisiren Eje, Tutankhamuns mångåriga rådgivare, kunde ha slagit ihjäl kungen för att själv kunna ta över tronen.

Forskarna vet att Eje efter Tutankhamuns död ansträngde sig för att befästa sin rätt till tronen – trots sin brist på kungligt blod. Ejes värste konkurrent var arméchefen Horemheb, men storvisiren knep tronen genom att agera snabbt, medan arméchefen stred mot hettiterna långt från Thebe. I det gamla Egypten skulle tronarvingen sköta begravningen av den gamle regenten, och genom att i all hast få Tutankhamun i jorden medan Horemheb var borta, framstod Eje som den rättmätige arvingen. År 1323 övertog han makten.

MISSBILDAD FARAO